

ZELFVERANTWOORDELIJK LEREN

WAT BETEKENT DIT VOOR JOU ALS LEERKRACHT?

Leerlingen leren omgaan met eigenaarschap, vrijheid en verantwoordelijkheid in de 21^e eeuw.

De huidige maatschappij ontwikkelt zich razendsnel en voor scholen is het essentieel om onderwijs zo in te richten dat ze leerlingen klaarstomen om in deze maatschappij te kunnen functioneren. Hierbij is het van belang dat scholen vooral inzetten op het stimuleren van creativiteit, nieuwsgierigheid, intrinsieke motivatie en betrokkenheid. Scholen dienen leerlingen te leren omgaan met eigenaarschap, vrijheid en verantwoordelijkheid. Uit praktijkgericht onderzoek (Van Kaathoven, 2016) blijkt dat genoemde vaardigheden gestimuleerd kunnen worden door in te zetten op zelfverantwoordelijk leren.

Diverse basisschoolteams zijn volop aan het experimenteren met het werken vanuit leerlijnen, leerdoelen en het anders gebruiken van methodes. In de praktijk blijkt het lastig om dit proces goed vorm te geven. Gedurende dit proces komen er diverse vragen naar boven zoals; welke achterliggende kennis is er al op dit gebied, wat werkt er volgens onderzoek, welke leerkrachtrol past bij het werken vanuit leerlijnen en doelen en wat is nodig om tot gezamenlijke afstemming te komen? Om antwoord te geven op voorgaande vragen is het essentieel om eerst helder te hebben wat we verstaan onder zelfverantwoordelijk leren.

Zelfverantwoordelijk leren, wat is dat?

In de theorie worden diverse begrippen gebruikt wanneer het gaat om zelfverantwoordelijkheid stimuleren. Te denken valt aan zelfregulerend leren, bevorderen van eigenaarschap en actief leren. Bij het onderzoek dat gedaan is voor het uitgevoerde praktijkonderzoek wordt met zelfverantwoordelijk leren het ondersteunen van leerlingen bij het bepalen van doelen en het bijbehorende leerproces bedoeld. Dit ondersteunen is belangrijk zodat leerlingen leren om het eigen gedrag te monitoren en om beslissingen te kunnen nemen die aansluiten bij het gekozen leerdoel. De verantwoordelijkheid voor dit leerproces ligt grotendeels bij de leerling (Mitchell, 2015; Van den Bergh & Ros, 2015).

De rol van de leerkracht

Om leerlingen te stimuleren om zelfverantwoordelijk te leren zijn er enkele voorwaarden van belang welke gericht zijn op de rol van de leerkracht en het lesontwerp. Gekeken naar de rol van de leerkracht zien we een duidelijke rolverschuiving van sturend naar begeleidend. Door verwachtingen, doelen en mogelijkheden te bespreken en initiatief te stimuleren wordt het competentiegevoel van leerlingen bevorderd. De leerkracht dient de leerling aan te moedigen en te begeleiden bij het maken van eigen keuzes en beslissingen. Daarnaast ligt er een belangrijk aandachtspunt bij het ontwerpen van het onderwijs zelf. Er zijn diverse voorwaarden welke essentieel zijn om zelfverantwoordelijk leren te stimuleren. Deze voorwaarden zijn te herleiden naar principes waar leerkrachten in hun dagelijks handelen rekening mee moeten houden, uitgangspunten voor de opbouw van een lesactiviteit of langdurig project en essentiële onderdelen voor de opbouw van een aparte les. Daarnaast zijn er organisatorische voorwaarden waar leerkrachten aan dienen te voldoen. Denk

hierbij aan het houden van overzicht over de groep, inrichten van de ruimte en toegankelijkheid van materialen. In het schema op de volgende pagina zijn de voorwaarden schematisch weergegeven.

Om zicht te krijgen op de genoemde stappen is een kijkwijzer ontwikkeld. Deze kijkwijzer geeft je een globaal beeld van het handelen van de leerkracht in de groep. De kijkwijzer is te vinden op onze website!

Fig. 1. Uitgangspunten ontwerp lessen zelfverantwoordelijk leren (Van Kaathoven, 2016. Gebaseerd op Van den Bergh & Ros, 2015; Van Parreren, 2005; Oostdam, 2013)

De praktijk

In de praktijk merken onze adviseurs bij Edux dat scholen worstelen met het gestructureerd vormgeven van zelfverantwoordelijk leren en de veranderende rol van leerkracht en bijbehorende houding van de kinderen. Essentieel is dat deze verandering begeleid vormgegeven wordt. Leerkrachten vragen om scholing, coaching en gezamenlijke afstemming. Een vaak gehoorde uitspraak is hierbij passend: 'Laat je leerlingen niet los, maar houdt ze anders vast'.

In dit artikel is er bewust gestart vanuit de rol van de leerkracht als het gaat om het stimuleren van zelfverantwoordelijk leren. Dit omdat de leerkracht van grote invloed is op het dagelijkse leerproces van de leerlingen in de klas. Wanneer deze randvoorwaarden in orde zijn, komt de leerling makkelijker tot (zelfverantwoordelijk) leren. Er zijn diverse modellen en aanpakken welke vervolgens helpen om zicht te krijgen op wat zelfverantwoordelijk leren betekent voor de leerling. Wil je hierover, of over voorgaande, meer weten neem dan gerust contact op met de adviseurs van Edux!

Dit artikel is een afgeleide van het artikel dat Van Kaathoven (2016) schreef voor de 10x beter prijs van Fontys PRO 2018. Het onderzoek heeft plaatsgevonden binnen de opleiding Master Leadership in Education was genomineerd voor de onderzoeksprijs 2018.

Literatuurlijst

- Mitchell, D. (2015) *Wat écht werkt, 27 evidence based strategieën voor het onderwijs*. Huizen: Pica.
- Oostdam, R. (2013). *Zorgen voor de juf en mees, van onderwijzen naar leren*. Amsterdam: Vossiuspers.
- Parreren, C. van (2005). *Ontwikkelen onderwijs*. Leuven: Acco.
- Van den Bergh, L. & Ros, A (2015). *Begeleiden van actief leren*. Bussum: Coutinho.
- Van Kaathoven, S. (2016) *Richting geven Master Leadership in Education*. Eindhoven: Fontys Hogescholen. [Hbo-kennisbank.nl](http://hbo-kennisbank.nl)